

Wind en maanlicht – Een vertelling *)

Alfredo is als klein kind nogal eenkennig, speelt wel eens met andere kinderen maar niet echt samen. Het liefste zit hij dicht bij zijn moeder, kijkt heel aandachtig naar wat zij doet; en vooral hoe. Hij is laat met praten, ook omdat hij in groepjes meestal stil is, amper op anderen let, het liefst tussen die anderen zijn eigen bedenkseltjes bouwt. Zijn moeder leert hem intussen allerlei liedjes. Hij neemt die vlug in zich op, zingt ze vaak maar wel binnensmonds.

Opmerkelijk is ook dat hij in het leren schrijven een van de eersten is; hij kan hier helemaal in opgaan en maakt zo zijn eigen ‘zegsels’. Heel vroeg schrijft hij in enkele zinnen iets mooi samenhangends waar de juf en bovenmeester nogal van opkijken. Intussen blijft hij in het ouder worden de meeste tijd alleen, is liever druk doende met waar hij zich in zijn eentje thuis in voelt.

~ ~ ~

Vanaf de schemer tot het vroege morgenlicht doolt Alfredo, indien nodig met een lamp, door het heuvelachtig landschap dat hij goed kent, vooral de geitenpaadjes. En dit nacht na nacht.

Ergens in de nacht:
een boerderijhond blaft, blaft –
en hij roept antwoord.

Zo wordt hij geleidelijk meer en meer een goedmoedig nachtdier dat niet uit is op prooien maar op een goed gesprek met struiken, met kale rotsen in het maanlicht, met een weilandhek, met voederbakken en drinkplaatsen voor kuddes, met nachtzwaluwen en uilen, ook Oehoes; en tevens met zichzelf.

Maar vooral met de wind, welke dan ook, een bries, stormvlagen of dat kalme, soms ietwat lome waaien. Hij kent vele soorten wind, geeft ze toepasselijke namen zoals *WaiMaarAan* of *BriezeDoes*, doet die zo zuiver mogelijk na. Hij hoort er allerlei vragen in – over het leven hier op aarde en ver erbuiten; over al wat groeit, bloeit en waardig verwelkt.

Daar denkt hij in die nachtelijke uren over na, vaak hardop pratend. Hardop, want zo kan hij beter naar zichzelf luisteren. Alsof hij van buitenaf aan zichzelf iets aan het vertellen is. En dat is iets dat beaamd wordt, waar hij het oneens mee kan zijn of menig keer blij van wordt. Een rondedansje waard. Mooi, zó te leven, nacht na nacht waar, bijna jammer, steeds een ochtendgloren op volgt.

Al in de wereld
speelt zich af in een droom,
vluchtig, vervagend;
kijk er daarom niet van op:
‘wat er is’ blijkt niet blijvend.

Sojun Ikkyu, Zenmeester,
1394-1481

En, als Alfredo in al zijn bedenksels en overwegingen iets van een antwoord vindt, voelt hij zich een nachtmijmeraar. Maar zodra hij dat beseft, twijfelt hij er ook weer aan. En zegt tegen zichzelf: ‘Zeg hé, jij – wie bèn jij eigenlijk? – zeker niet iemand die veel verstand heeft van kleine, grote of bijzondere dingen die de wereld ietwat verder zouden kunnen brengen. Je pruttelt maar wat aan; niemand die ’t hoort of naar je luistert.’

~ ~ ~

Intussen ruisen bladerrijke bomen na elk zuchtje wind, staan wilde lantana struiken op allerlei plekken zo wondermooi in bloei, hoort hij nachtvogels roepen, schril schrikken of in korte doodskreten; – en vindt hij allerlei dierenlijkjes. Die wikkelt hij met een eigen, bijna heilig ritueel in een krant, doet er een elastiekje tweemaal omheen; en bergt ze op in zijn donkerbruine rugzak.

Hij heeft thuis in het schuurtje een paar planken waar die dierenlijkjes voorzichtig in volgorde van het vinden op neergelegd worden. Hij repeteert steeds de precieze vindmomenten en neemt die plekken óp in zijn nachtelijke wandelroutes; staat er daar ook nog even bij stil.

Zijn moeder kijkt iedere ochtend naar hem uit, luistert aandachtig naar zijn verhalen en ervaringen, zet hem onder de douche, eet met hem een vers stuk zelfgebakken brood met jam (vóór hij de nacht ingaat een warme maaltijd), stopt hem in, zingt zoals vanaf zijn geboorte een wiegelied, doet de gordijnen bijna dicht, bijna – zodat stofjes in het daglicht kunnen blijven dansen. Als hij spoedig al in slaap wegzinkt, gaat zij door zijn volle, gitzwarte krullenbol – met nog geuren van de nacht.

Haar Alfredo: hij lijkt zo op zijn vader, enkel verwekker, die hij nooit heeft gekend; een dagloner van dat ene – zo *intense* – zomerseizoen. Hij kwam nooit terug; had dat wel verzekerd; een aantal keren zelfs met stellige gebaren. Maar zij kent dat: die eeuwige beloftes, de teleurstelling erom, de ontredde ring erna en het dieper droef gevoel; en vooral – allang al: dat wéten ervan.

Simon Buschman

www.sbteksten.nl

*) Pars uit de vertelling in de bundel ‘Verteld & Beschouwd’, p. 26 en 27.

De bundel bevat 18 vertellingen van Simon Buschman; bij elke vertelling geeft Erik Heijerman een literaire en/of filosofische beschouwing.

De bundel is in de boekhandel verkrijgbaar voor € 15,--

Het dorpsnachtmaatje – Een beschouwing *)

Het mooie van dit verhaal is – voor mij – niet alleen het menselijke aspect, maar ook dat door de wijze waarop het opgeschreven is, allerlei associaties met de literatuur bovenkomen, wat duidt op een aantal al dan niet universele *topoi*. Dat begint al bij de eerste haiku, die perfect in het verhaal past. Ik moest daarbij ogenblikkelijk denken aan het verhaal van Arthur Conan Doyle, *The Hound of the Baskervilles*, waarvan het bijzondere was dat die in de nacht *niet* gebluft had.

Dichterbij ligt nog de roman van Mark Haddon, *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time*, waarvan de titel direct verwijst naar de haiku, maar de inhoud ons op bijzondere wijze bij een personage als Alfredo brengt: een jongen met Asperger die de moord op een hond wil oplossen. Deze Christopher Boone weet alles van wiskunde maar heel weinig van mensen, houdt van lijstjes, patronen en de waarheid, haat geel, bruin en aangeraakt worden. Onze Alfredo weet alles van de wind en weinig van mensen, is ook uit op de waarheid omtrent het leven, en verzamelt dierenlijkjes, die ‘met een vast, bijna heilig ritueel’ in een krant worden gebonden en vervolgens in volgorde van vinden op een rijtje van enkele planken in de schuur worden gelegd.

Welk aspect van autismespectrumstoornis (ASS) Alfredo precies heeft, laat ik graag aan de deskundigen over, maar dat we bij hem te maken hebben met iemand die leeft in afzondering en isolement is wel duidelijk. Hij is waarlijk een *reclused loner*, die sociale verplichtingen en menselijke interactie vermijdt en teruggetrokken uit de maatschappij leeft. Hij heeft iets van een kluisenaar, maar tegelijk iets van een heilige, want wie denkt bij het gesprek van Alfredo met de natuur niet direct aan St. Franciscus, die ook met de dieren praatte, preekte tegen de vogels en een wolf liet beloven dat hij geen mensen meer zou aanvallen?

Alfredo denkt graag na over het leven en ‘al wat er groeit, bloeit en waardig verwelkt’. Hoewel hij over elk gevonden antwoord weer zijn twijfels heeft, is hij toch gewoon gelukkig. Hij is zich bewust van zijn beperkte denkkraft, maar weet tegelijkertijd echter wel – interessant en bijna paradoxaal – dat je veel verstand kunt hebben van de dingen en het leven, en dat je de wereld verder kunt helpen. Maar dat is hem niet gegeven.

De diepere laag, door de zenmeester Ikkyu beschreven, kan hij volgens de verteller niet bereiken: ‘al in de wereld/ speelt zich af in een droom,/ vluchtig, vervagend’. Hoe schitterend geformuleerd!

Ogenblikkelijk komt weer een literaire associatie bij me boven, de bekende regels uit *As you like it* van Shakespeare: 'All the world's a stage, and all the men and women merely players'. Het is eenzelfde soort beleving: dat alles wat er in de wereld gebeurt zich afspeelt op het toneel van onze geest en daarmee een droom is.

Filosofen kunnen dit nog schrikwekkender formuleren, namelijk dat dat niet alleen een *ervaring* is, maar ook *daadwerkelijk* zo zou kunnen zijn. In *Meditationes prima philosophia* geeft René Descartes, 1596-1650, een argument voor de onbetrouwbaarheid van onze waarneming. In dit beroemde 'droom-argument' sluit hij aan bij de ervaring dat een droom vaak als zeer realistisch wordt beleefd. Dromen kunnen zo echt lijken dat ze niet van werkelijke situaties te onderscheiden zijn.

Maar als je daar goed over nadenkt, besef je volgens Descartes dat je nooit zeker kunt weten of je wakker bent of dat je droomt. Als je een boom ziet, is dat dan een echte boom of droom je maar dat je hem ziet? Dit brengt Descartes tot een vergaande twijfel over de betrouwbaarheid van de waarneming, waaruit hij alleen gered wordt door de constatering dat wat hij wél weet is *dat hij twijfelt*. Maar twijfelen is een vorm van denken, en dat is weer een bewijs van het hebben van bewustzijn. Als je denkt, moet je dus wel bestaan: *cogito ergo sum* (ik denk, dus ik ben).

Descartes' oplossing doet in laatste instantie een beroep op een waarachtige God, die hem niet zal bedriegen. Dit is een zwakke schakel, waardoor zijn skeptische argument tot op de dag van vandaag een uitdaging voor filosofen vormt, en het vinden van een antwoord daarop houdt hen tot op de dag van vandaag bezig. Een van de vormen die het argument heeft aangenomen is het 'brain-in-the-vat'-experiment: hoe kan ik zeker weten dat er niet een gekke wetenschapper is (de kwade demon van Descartes) die mijn hersenen uit mijn schedel heeft genomen, in een vat heeft gelegd, en de neuronen vervolgens met draadjes heeft aangesloten op een supercomputer die mij voorziet van impulsen die ik in de 'echte' wereld ook zou krijgen, zodat het mij voorkomt dat ik in die echte wereld leef?¹

*) Pars uit de beschouwing in de bundel 'Verteld & Beschouwd', p. 28 en 29. De bundel bevat 18 vertellingen van Simon Buschman; bij elke vertelling geeft Erik Heijerman een literaire en/of filosofische beschouwing.

De bundel is in de boekhandel verkrijgbaar voor € 15,--

¹ Hilary Putnam, 'Brains in a vat', in zijn *Reason, Truth and History*, Cambridge University Press, 1981, 1-21.

Haar aquarel – Een vertelling *)

Nieuwjaarsweek. Ik bivakkeer die dagen in een vakantiehuisje dat bij aankomst klam van het vocht is. In de kamer bevinden zich twee straalkacheltjes die meer op een koele zomeravond dan op dit jaargetijde zijn ingesteld. Het is de afgelopen dagen en ook vandaag guur weer, soms breekt de zon door, dan weer drenst of gutst de regen uit de hemel. Een paar minuten geleden hagelde het - kort, hevig. Het belooft een koude week te worden.

Tegenover mij verblijft een vrouw, ik denk van rond de dertig, in een soortgelijk zomerhuisje; met een grote beuk tussen ons in. Toen zij haar intrek nam, knikte zij heel even naar me met een blik van: 'Blijf waar je bent.' Ik zou niet anders willen, ik ben hier om alleen te zijn, om een voordracht te schrijven voor een bijeenkomst in maart.

Op de derde dag veegt mijn buurvrouw haar terrasje schoon en zet een aquareltafel buiten. In een bruin gewatteerde jas, met laarzen aan en muts op, is zij opgewassen tegen weer en wind. Echter, zodra er druppels vallen, verhuist zij alles naar binnen; wanneer het enigszins opklaart, komt alles opnieuw naar buiten.

Zij kijkt mijn kant niet uit, werkt gepassioneerd, is in de ban van iets dat ik niet kan zien of bevroeden, staart in een verte die er alleen voor haar lijkt te zijn; misschien wel heel dichtbij is, haar geen moment loslaat. Ze is met overgave bezig aan een aquarel; is er vol van.

De morgenmist schetst
een schilderij van mensen,
als in een droom voorbijgaand.

Taniguchi Buson, 1715-1783

~~~

Op vrijdagmiddag laadt zij haar spullen in de auto. Dan loopt ze resoluut op mijn huisje af, klopt op de deur en staat binnen voordat ik iets kan zeggen. Ze gaat tegenover me zitten, knikt naar me of ik met dit alles akkoord ga en steekt van wal: 'Ik ben Marlies, dertig jaar, bewust ongehuwd moeder.'

Ze vertelt en vertelt, ik luister en schenk van tijd tot tijd een glas water in. Ze vertelt over haar leven tot nu toe, over haar jong gestorven vader, over haar veeleisend maar boeiend werk als docente grafische vormgeving aan een kunstacademie. Maar niets over voor-nemens of verwachtingen, niets over morgen of volgende maand. Ze heeft het ook niet over vandaag. Wel steeds over haar dochtertje dat zes maanden na de geboorte stierf — door wiegendood; een jaar geleden, rond deze tijd. Zij trof haar 's morgens aldus aan.

~~~

Ze staat op en zegt: 'Ik vind het fijn dat je naar me geluisterd hebt zonder dat ik je naam ken. Ik vind het fijn dat ik mij jou herinneren zal zonder dat ik weet wie je bent, waar je woont, hoe je leeft, waar je van genieten kunt, wat je achterwege laat, waar je bang voor bent, wat je deze week hier deed en om wie je geeft. Dat was ook zo met de donovader van mijn dochter. Die heb ik zelfs nooit gezien. Wel veel aan hem gedacht, vooral de laatste maanden. Het is of ik nu voor het eerst met hem gesproken heb over mijn dochter die immers ook een beetje zijn dochter is; ónze dochter.'

Ze komt bij me op de kleine tweezitsbank zitten en kruipt tegen mij aan zoals een dochter bij haar vader. We zeggen niets. Er gaat een helikopter over. De stilte erna is transparant, tastbaar bijna, nieuw vooral. Af en toe zucht zij, licht en ingehouden. Zij kucht dan even, schraapt haar keel, kijkt voor zich uit. Haar beide handen liggen op mijn linkerarm; ik voel de warmte ervan door mijn wollen trui heen.

Dan rekt zij zich ietwat uit, geeft me vluchtig een kus op mijn wang en zegt: 'Eindelijk, ja eindelijk had ik de moed om een aquarel voor mijn dochtertje te maken; voor altijd mijn meest dierbare aquarel. Ik hoop dat je het niet erg vindt dat ik haar naam niet noem, want dan moet ik zo huilen.' Ze loopt de kamer uit, gaat naar haar auto, staat een moment stil, haalt diep adem, doet de achterklep open, pakt de aquarel, houdt die even voor zich, kijkt en kijkt, keert die om, van zich af; en komt weer naar me toe.

Ze zet de aquarel op de stoel waarop zij zojuist zat en fluistert: 'Dag lief ding van me.' Ze glimlacht, zwaait met een klein handgebaar naar de aquarel, naar mij, draait zich om, loopt naar de deur en trekt die zacht maar vastberaden achter zich dicht. Ik hoor dat ze daar nog even stilstaat, misschien draait of dat moment *beseft*. Ik houd mijn adem in maar weet zeker waartoe zij besluit: zij gaat.

Zonder jou erbij
waren zij te groot, te diep —
de donkere bossen.

Kobayashi Issa, 1763-1827

Ik leg mijn spullen bijeen, vul de koffer en een draagtas; heb geen behoefte om mijn essay, dat zo goed als af is, nogmaals door te lezen. Het spreekt van een andere wereld en geeft me nu een gevoel van vervreemding; zelfs iets van overbodigheid. Intussen wordt het donker. De hemel is onbewolkt, wordt rijk aan sterren. Het maanlicht glinstert op de gladde stam van de beuk tussen onze verblijfplekken. De beuk, dagenlang onze poortwachter; en straks weer een boom tussen twee vakantiehuisjes.

Simon Buschman
www.sbteksten.nl

*) Pars uit de vertelling in de bundel 'Verteld & Beschouwd', p. 50 en 51.

De bundel bevat 18 vertellingen van Simon Buschman; bij iedere vertelling geeft Erik Heijerman een literaire en/of filosofische beschouwing.

De bundel is in de boekhandel verkrijgbaar voor € 15,--